

RUS TILI DARSLARIDA INTERFAOL VA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH (METODIK TAVSIYA)

Jumayeva Ibodatxon Mehmonovna

Buxoro viloyati Olot tumani 7-umumiy

o'rta ta'lim maktabi 1-toifali rus tili fani o'qituvchisi.

Annotasiya: O'qituvchilarga darslarni tayyorlash va o'tkazishga ijodiy yondashish bolalarga nisbatan ko'p narsani ijobiy o'zgartirishi mumkin. O'quvchilarni faollashtirish, qiziqishni rivojlantirish, ularni bilimga ega bo'lishga undash uchun o'qituvchi ishni va darslarning boshqa shakllarini — ularning qiziqarli amaliyotga joriy etishi va natijada mualliflik-noan'anaviy darslarni yaratishi kerak. Rus tili o'qituvchisi faqat dars uchun rasmiy talablar bilan boshqarilishi mumkin emas.

Kalit so'zlar: Rus tili, didaktik o'yinlar, o'qitish metodikasi, noan'anaviy darslar, o'quvchi, interfaol metodlar, texnologiya, dars.

KIRISH

Hozirgi kunda barcha o'qituvchilarni qiziqtiradigan eng muhim muammo — rus tili darsining o'quvchilarning asosiy ta'lim va tarbiya shakli sifatida samaradorligini oshirishdir. Xuddi shu shaklda o'tkazilgan darslar o'quvchini charchatadi. O'quvchi va o'qituvchi uchun darslarning qiziqarli olib borish maqsadga muvofiq o'quv faoliyatining samaradorligini oshirish maqsadida. Ta'lim berishga majbur qilmang, balki qiziqish uyg'oting, o'quvchida doimiy bilim olish istagini paydo qilish o'qituvchining vazifasidir. Yosh o'quvchi o'ziga xos yosh xususiyatlariga ega: beqaror e'tibor, vizual-majoziy fikrlashning ustunligi, vosita faolligini oshirish, o'yin faoliyatiga bo'lgan intilish, bilimlarning xilma-xilligi. Bularning barchasi o'qituvchining ishini murakkablashtiradi. Dars davomida bolalarning e'tiborini saqlab qolish uchun faol va qiziqarli fikrlash faoliyatini tashkil etish zarur. An'anaviy ta'lim usullari har doim ham barcha o'quvchilar tomonidan materialning assimilyatsiyasini ta'minlay olmaganligi sababli, darslarda o'quv faoliyatini mohirona tashkil etish kerak bo'ladi. Ushbu faoliyatni shakllantirish uchun sharoit yaratish uchun bilim motivatsiyasini shakllantirish kerak. O'qituvchilarga darslarni tayyorlash va o'tkazishga ijodiy

yondashish bolalarga nisbatan ko‘p narsani ijobiy o‘zgartirishi mumkin. O‘quvchilarni faollashtirish, qiziqishni rivojlantirish, ularni bilimga ega bo‘lishga undash uchun o‘qituvchi ishni va darslarning boshqa shakllarini — ularning qiziqarli amaliyotga joriy etishi va natijada mualliflik-noan’anaviy darslarni yaratishi kerak. Rus tili o‘qituvchisi faqat dars uchun rasmiy talablar bilan boshqarilishi mumkin emas. Uslubiy faoliyatini takomillashtirish uchun o‘qituvchi rus tili darslarining an’anaviy va noan’anaviy shakllarini, ularning tipologiyasini, ta’lim tizimida darslarning o‘ziga xos xususiyatlarini bilishi kerak. Dars-o‘quvchilar o‘rganilayotgan materiallarni (bilim, ko‘nikma, dunyoqarash va axloqiy-estetik g‘oyalar) o‘zlashtirish maqsadida ta’limni tashkil etish shakli. Asosiy didaktik maqsadga ko‘ra, bunday darslar quyidagicha ajratiladi: —yangi materiallar bilan tanishish darsi; —o‘rganilganlarni mustahkamlash darsi; —bilim va ko‘nikmalarni qo‘llash darsi; —umumlashtirish va bilimlarni tizimlashtirish darsi tashkil qilinadi va amalga oshiriladi natijada ko‘zlangan maqsadga erishish mumkin.

MUHOKAMA

O‘quv jarayonini tashkil etishda ko‘plab ta’limiy metodlardan foydalanib kelinmoqda, ular orasida interfaol ta’lim va uning asosini tashkil etuvchi interfaol metodlar ayniqsa samarali sanaladi. Ta’lim metodi -o‘qituvchining o‘quvchilar bilan muntazam qo‘llaydigan, o‘quvchilarga o‘z aqliy qobiliyatlarini va qiziqishlarini rivojlantirish, bilim va ko‘nikmalarini egallay hamda ulardan amalda ham foydalanish imkonini beruvchi ish usulidir. Belgilangan ta’lim berish maqsadiga erishish bo‘yicha ta’lim beruvchi va ta’lim oluvchilar o‘zaro faoliyatini tashkil etishning tartibga solingan usullar majmuasi hisoblanadi. Quyida rus tili fanini o‘qitishda qo‘llaniladigan interfaol metodlarning ba’zilar haqida to‘xtalib o‘tamiz. Interfaol va interaktiv so‘zlari bir xil ma’noda bo‘lib, interaktiv so‘zi inglizcha "inter" -"birgalikdagi" va "act" - "harakatlanish" so‘zlaridan olingan. Interaktivlik birgalikda harakatlanish yoki suhbat, dialog rejimida nimadir (masalan, kompyuter) yoki kimdir (o‘qituvchi) bilan bo‘lish demakdir. Bundan kelib chiqadiki, interaktiv ta’lim -avvalo dialogli ta’lim bo‘lib uning davomida o‘qituvchi va o‘quvchi, o‘quvchi va kompyuter o‘zaro hamkorligi amalga oshiriladi. Interfaol va interaktiv so‘zlari bir xil ma’noda bo‘lib, interaktiv so‘zi

inglizcha "inter" -"birgalikdagi" va "act" -"harakatlanish" soʻzlaridan olingan. Interaktivlik birgalikda harakatlanish yoki suhbat, dialog rejimida nimadir (masalan, kompyuter) yoki kimdir (oʻqituvchi) bilan boʻlish demakdir. Bundan kelib chiqadiki, interaktiv taʼlim -avvalo dialogli taʼlim boʻlib uning davomida oʻqituvchi va oʻquvchi, oʻquvchi va kompyuter oʻzaro hamkorligi amalga oshiriladi. Interfaol taʼlimning asosini yuqorida aytilganidek interfaol metodlar asosida darsni olib borish tashkil etadi.

Taʼlimning interfaol metodlari oʻquvchilarning ulkan taʼlimiy qudratidan foydalanish va faollashtirish, oʻquv jarayoniga musobaqa elementlarini kiritish imkonini beradi: taʼlim oluvchilar guruhining aqliy kuchi uning aʼzolari kuchi yigʻindisidan koʻproq (yaʼni guruh natijasi individual natijalar yigʻindisidan doimo ortiq). Oʻrganilayotganlarini oʻzlashtirishga daʼvat qilish metodlari ushbu metodlardan umumiy oʻrta taʼlim tizimida oʻqitiladigan deyarli barcha fanlarni oʻrgatishda foydalanish mumkin boʻlib, agar ushbu metodlar toʻgʻri qoʻllansa albatta yaxshi natijaga erishish mumkin. Buning uchun oʻqituvchining oʻzi yuqoridagi metodlarni qoʻllash haqida tushunchaga ega boʻlishi lozim. Erkin yozish, Klaster, Aqliy hujum, B-B-B chizmasi, Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi, Blits-soʻrov kabi metodlar oʻquvchilarni tez oʻziga jalb qiladi, ularning darsdagi faolligini oshiradi. Rus tilida darslarida ushbu metodlardan oʻquvchilarning yoshiga moslagan holda dastlab sodda shaklda keyinroq murakkab shaklda foydalanish kerak. Boshlangʻich sinflarda ham yuqori sinflarda ham ushbu metodlarni qoʻllash orqali tashkil etilgan darslar samarali boʻladi. Yangi materialni anglash metodlari oʻquvchilarni fanni oʻzlashtirishda oʻzaro hamkorlik, bilmagan, tushunmagan narsalarini ustozidan, doʻstlaridan soʻrab oʻrganish va oʻzgalarga oʻrgatishga qaratilgan metodlardir.

Ushbu metodlar nafaqat aqliy shuningdek tarbiyaviy ahamiyati ham samarali sanaladi yaʼni ushbu metodlar, oʻquvchilarning oʻrtasida doʻstlik, halollik, mexr-oqibat kabi tuygʻularni shakllantiradi. Oʻrganilganlarini fikrlashga imkon beruvchi metodlar oʻquvchilarni yangi oʻtilgan mavzuni qay darajada oʻzlashtirganlarini aniqlab beruvchi metodlardir. Ularni qoʻllash orqali oʻquvchilarda mustaqil fikrlash, oʻrgangan bilimlarini taqqoslay olish kabi koʻnikmalar shakllanadi.

Dars jarayoniga mos metodlarni ko‘rib chiqamiz.

Suhbat metodi bu -o‘quvchi shaxsini g‘ayaviy, ma‘naviy, axloqiy jihatdan shakllantirishda o‘qituvchining jonli so‘zi eng ta‘sirchan usullardan biri hisoblanadi. Suhbat uchun mavzu tanlashda uning mazkur sinf o‘quvchilari uchun har tomonlama mosligi, dolzarbligi muhim ahamiyatga ega. Suhbat davomida o‘quvchilarga ularning o‘z fikrini erkin ifoda etishlari hamda mustaqil fikr yuritishlariga imkon beruvchi savollar bilan murojaat etish juda muhimdir. Bu borada bahs-munozaraning ham katta ahamiyati bor. Hikoya metodi bunda o‘quvchilar odatda turli xil misollar bilan boyitilgan hikoyalarga qiziqishadi va ularni sevib tinlashadi. Ularga xalq o‘tmishi, ertak qahramonlarining hayoti, ularning ko‘rsatgan jasoratlari haqida so‘zlab berish mumkin. Shuningdek, ommaviy axborot vositalari, gazetalar, jurnallar, radio-televideniyaedagi ma‘lumotlar ham o‘quvchilarni aslo befarq qoldirmaydi. Suhbat yokki hikoya mavzusining o‘quvchilar tomonidan tanlanishi, ularning mazmunli va qiziqarli o‘tishini ta‘minlaydi. Buning natijasida o‘quvchilar ilgari surilayotgan mavzuga e‘tiborsiz bo‘lishmaydi. O‘z fikrlarini erkin ravishda bildira oladi. Bu esa fikrlarini rivojlanishiga olib keladi. O‘z-o‘zini tarbiyalash metodi bu -o‘quvchilarning o‘zini o‘zi idora qilish va o‘quvchilarning turli organlari faoliyatida faol ishtirok etishni ta‘minlash, ijtimoiy mavqeini oshirishning ta‘sirchan vositasidir. O‘z-o‘zini baholash metodi bunda xatti-harakatlari, fazilatlari, xulq-atvorini tahlil qilish, asosida o‘z shaxsiga baho berishga yo‘naltirilgan faoliyat turi hisoblanadi. O‘quvchi o‘z-o‘zini baholash qiyin, lekin ularni bunga yetarlicha tayyorlash mumkin. Buning uchun o‘quvchi o‘z burchini tushunishi, tahsil va tarbiya olish uchun sababli asos bo‘lishi, ya‘ni tarbiyalanishni xohlashi, o‘z -o‘zini takomillashtirishga intilishi lozim. Bu usul ularga o‘zlariga chetdan turib, xolisona baho berishga yordam beradi. Rag‘batlantirish metodi- bu -o‘quvchilarning faoliyatiga, xatti harakatiga ijobiy baho berish, asosida unga ishonch bildirish, ko‘nglini ko‘tarish va ularni qo‘llab-quvvatlash usuli hisoblanadi. O‘quvchilaringiz rus tilini qanday qilib yaxshilay olishlarini so‘rashganda, ularga qanday maslahat berasiz? O‘qituvchilar ko‘pincha quyidagilarni maslahat berishadi: ko‘plab rus tillarini tinglash, so‘zlarni tez-tez qayta ko‘rib chiqish, tilni o‘rganish va grammatikaning ma‘noga qanday ta‘sir qilishini

tushunish. O'qituvchi juda ko'p yordam berishi mumkin, ammo o'quvchilar haqiqatan ham ilgari ketishlari uchun sinfda o'tkazadigan vaqt yetarli emas; ularga darsdan tashqari vaqtlarda ham ko'plab mashqlar kerak. O'qituvchi uchun o'quvchilar darsdan tashqari vaqtlarda nima qilayotganini ko'rib chiqish va rus tilini takomillashtirish bo'yicha ko'rsatma berish juda muhimdir. Bu uy vazifasini belgilashdan tashqarida va o'quvchilar har kuni rus tilida ko'nikmalarini rivojlantirish uchun foydalanishi mumkin bo'lgan vositalar va manbalarni o'z ichiga olishi kerak.

Didaktik o'yinlar o'quv jarayoni turli tadbirlarni o'z ichiga oladi va ularning har biri o'quvchilarni o'ziga xos tarzda tarbiyalaydi va faollashtiradi, ularning mustaqilligini, xotirasini, diqqatini, ijodiy tafakkurini, umumiy dunyoqarashini rivojlantiradi. Menimcha, rus tili darslarida bolalarni o'ziga jalb etadigan, ularga tanish bo'lgan mashg'ulotlar –ya'ni o'yindan tez-tez foydalanish kerak. O'yin kichik yoshdagi o'quvchilarning asosiy faoliyatidir, lekin uni o'rta va yuqori sinf o'quvchilarini o'qitishda muvaffaqiyatli qo'llash mumkin, faqat darsning maqsadiga asoslanib, o'yin shaklini topish, uni organik tarzda to'qish muhimdir. materialni o'zlashtirishga yordam berish va bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun darsning matolari. «Lug`at» mavzusini o'rganishda ko'plab didaktik o'yin-mashqlardan foydalanish mumkin.

1. “Tarjimon” o'yini. Ushbu o'yinning bir nechta variantlari mavjud.

Xorijiy so'zlarni kim tezda topib, ruscha so'z bilan almashtiradi?

a) Tekshiruv davomida ko'plab nuqsonlar aniqlandi.

b) U xotiralar yozadi.

c) Sizning dalillaringiz ishonchli.

d) Hamma ishtiyoq bilan ishladi.

e) Biz darvozabonimiz bilan faxrlanamiz.

2. Qadimgi slavyanizmlarni kim tezda topadi va ularni ruscha so'zlar bilan almashtiradi?

a) Yangi yonoqlari qizarib yonmoqda.

b) Oqsoqol qovog'ini chimirdi.

c) Neva ustida buyuk shahar qurilgan.

"O'zgartirish" o'yini.

1. Gapdagi bosh so'zni shunday almashtiringki, tobe ko'chma ma'noda qo'llansin. Temir mix, qizg'ish qiz, jingalak sochli chaqaloq, uxlayotgan go'zal, shirin tort, kar it, po'lat to'sin, tilla soat, tikanli tipratikan.

2. Har bir juft so'zdagi sinonimni antonimga, antonimni esa sinonimga almashtiring. Qayg'u, sog'inish, quvonch. Zulmat, zulmat, yorug'lik. Yaqin, uzoq, yaqin. Jasur, qo'rqq, jasur. Maqtov, ayblash, ma'qullash. Issiqlik, sovuqlik, issiqlik. Yolg'on, haqiqat, fantastika.

3. "Chiziq" o'yini. Sinonimlarni o'sish tartibida joylashtiring.

Yirtqich, qattiqqo'l, shiddatli, shafqatsiz, yuraksiz, yovuz (dushman). Tajovuzkor, haqoratli, qo'pol, qo'pol, odobsiz (harakat).

Didaktik o'yin boshqa usullar bilan birgalikda yaxshi natijalar beradi.

Auktsion o'yini. O'qituvchi tomonidan ajratilgan vaqt davomida o'quvchilar ma'lum bir mavzu bo'yicha imkon qadar ko'proq so'z (juft so'z, frazeologik birlik) yozadilar.

Kim ko'proq antonim, sinonim juftlarni yasaydi; Ikki, uchta yumshoq undosh bo'lgan so'zlarni kim ko'proq yozadi; So'z qaysi frazeologik birliklarni ko'proq yozadi bosh (ko'zlar) yoki etti raqami. Prefiks emas bo'lgan otlarni (sifat, kesim) kim ko'proq yozadi. Hazil va tasavvurni rivojlantirish.

Maktab ta'limdagi o'quvchilarining fanga qiziqishini shakllantirish usullaridan biri bu, rus tili darslarida hazilga murojaat qilish va o'qituvchining bolalarning tasavvurini rivojlantirish istagi. Deyarli, har bir bola kulgili, komiksni juda yaxshi biladi. Hatto dramatik vaziyatda ham, kattalarning so'zlariga ko'ra, o'quvchi tabassum yoki hatto kulgiga sabab bo'ladigan kulgili tafsilotni ko'rishi mumkin, bu faqat tengdoshlari uchun tushunarli. Buni «Ikkidan beshgacha» kitobida, V. Dragunskiyning «Deniskaning hikoyalari»dagi hazil-mutoyibalarida nozik sezildi. Hazil turli vaziyatlarda ajoyib yordamchidir. Keling, ulardan ba'zilarini ko'rib chiqaylik. Kundan kun o'tmoqda va har dushanba oldingisiga qaraganda ko'proq stressli bo'lishi mumkin. Men bolalarni M. Weizmannning o'ynoqi she'ri bilan qo'llab-quvvatlayman.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda til o‘rganish o‘quvchilar uchun murakkab jarayon sanaladi. O‘quvchilar xorijiy tillarni o‘zlashtirishda doimo qiyinchiliklarga duch keladilar. Biz yuqorida sanagan interfaol metodlar esa anashu qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi va o‘quvchilarni xorijiy tillar, xususan rus tilini o‘zlashtirishga bo‘lgan qiziqishlarini orttirishga xizmat qiladi. Sifatli ta’lim jarayonini amalga oshirish uchun bo‘lajak o‘qituvchi ko‘zga ko‘ringan tilshunos va metodistlarning pedagogik merosi bilan yaqindan tanishishi zarur. Rus tili darslarini tayyorlashda quyidagi fanlar bilan fanlararo aloqalar ham hisobga olinadi: falsafa, tilshunoslik, psixologiya, pedagogika. Rus tilini o‘qitish jarayoni maqsadlari, tamoyillari, mazmuni, o‘quv jarayoni, o‘qitish usullari va vositalarini o‘z ichiga oladi. O‘quvchilar rus tilining maktab dasturi mazmunining xususiyatlari, til fanining bo‘limlarining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda ish usullari haqida ma'lumot oladi. Rus tilini o‘qitish nazariyasining barcha muammolari ilmiy uslublarning hozirgi rivojlanish darajasi va etakchi o‘qituvchilar tajribasi nuqtai nazaridan ko‘rib chiqiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M. X. Toxtaxodjeyev “Pedagogika” Toshkent -2010. 220, 221 -betlar.
2. Mirzayeva F. Kasbiy fanlarni o‘qitishda ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalanish(uslubiy qo‘llanma). Toshkent –2013.
3. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers, 15(3), 49-57.
4. Gorovik, A. A., & Tursunov, X. X. U. (2020). Primenenie sredstv vizualnoy razrabotki programm dlya obucheniya deteyprogrammirovaniyu na primere Scratch. Universum: texnicheskie nauki, (8-1 (77)), 27-29.
5. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA’LIM TIZIMIDA KO‘ZI OJIZ O‘QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O‘QITISH TEXNOLOGIYALAR. Novosti obrazovaniya: issledovanie v XXI veke, 1(5), 990-993.

6. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.
7. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). NEYRON TARMOQLARNING TASNIFI. Scientific Impulse, 1(3), 757-763.
8. Rus tilini o'qitishda ta'lim metodlari – тема научной статьи по наукам об образовании читайте бесплатно текст научно-исследовательской работы в электронной библиотеке КиберЛенинка (cyberleninka.ru).